

הלכות איש איטר

רוב ההלכות נתבארו ונפסקו ע"י מורינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א ואני לא באתי אלא לעזור ולהאיר העניין לתועלת הציבור כי השכחה וחוסר הידיעה רבה בהלכות אלו.

ממשיך המחבר: אם עושה כל מלאכתו בשמאל וה"ה אפילו רוב מלאכתו אז מניח בשמאלו שהוא ימין כל אדם ואם הניחו בימין שהוא שמאל כל אדם אף בדיעבד לא יצא. ובשעת כתב בשם בעל העיטור דיצא. וכתב בביה"ל לדבריו אינם מכוונים ואפי' בדיעבד לא יצא ע"ש. אם שולט בשתי ידיו ר"ל שעושה כל המלאכות בשתיים בשווה, מניח בשמאל כל אדם. אבל אם נקל לו לעשות בשמאל אף שיכול לעשות אותם גם בימין זה לא מקרי שולט בשני ידיו. אם כותב בימינו ושאר מעשיו עושה בשמאלו או ההיפך י"א שיניח תפילין ביד שתש כוחו דבעיניו יד כהה מכיוון שכתובה אין לה שום מעלה משאר מלאכה יחידית ואזלינן בתר רוב המעשים והיא הנקראת שמאל. וי"א שהיד שכותב בה היא חשובה ימין לעניין זה ומניח תפילין ביד שכנגדה. וכתב הרמ"א דהכי נהוג. וטעם הדבר, דכתיב "וקשרתם" וכתבתם" משמע דבאותו יד שכותב, בה צריך לקשור את התפילין על היד שכנגדה. מיהו כשלא נולד כך ורק אח"כ הרגיל עצמו לכתוב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין יניח בשמאל כל אדם. ואדם שאין יכול לכתוב לכו"ע אזלינן בתר שאר מלאכות. ועיין עוד באריכות בביה"ל שם. ובמנחות דף ל"ז ע"א. (רמב"ם פ"ד מתפילין ה"ג או"ח סכ"ז סק"ו)

א. המנהג הנכון לתקן שהמעברתא שבה הרצועה עוברת תהא מונחת לצד הכתף, והקציצה לצד היד – ואיטר המניח תפילין מני אינו איטר או להיפך ואינו יכול להוציא הרצועה ולקובעה כדי יכול להפוך ולהניח הקציצה לצד הכתף והמעברתא לצד היד כ"כ בתשובת שבו"י. ובארה"ח כתב כי זה בודאי טוב יותר ממה שיניח כך התפילין סמוך ללב ויהיה קשר היו"ד חוצה לו. וכמו שכתב הגר"א שאף השו"ע כותב שזה מנהג נכון שיהא היו"ד של קשר תפילה של יד לצד הלב וכו' דהוא דינא דגמ' לפי הגאונים. (ועיין בח"א אות י"ג שלא הזכיר עצה זו. אך הביה"ל כתב דטוב יותר לעשות כהשבו"י ע"ש) (סכ"ז ס"ג בבה"ל)

ב. צריך שיהא מקום שבקשר שנראה כעין דל"ת לצד חוץ – וכתב המשנ"ב כי שתי רצועות יוצאות מתוך הקשר שלמטה אותה היוצאת מצד שמאל המניח נמשכת לרוחבו כמו גג הדל"ת ואותה היוצאת לצד ימין נמשכת באורך למטה כמו רגל הדל"ת – בזה אין חילוק בין איטר לאחר. (סכ"ז סקל"ז)

ג. אורך רצועה של ימין עד הטבור וי"א עד המילה ושל שמאל עד החזה וי"א עד הטבור – מסתבר שאין לחלק בין איטר לאחר. (סכ"ז סקמ"א)

ד. יש מהחכמים שהיו נוהגים לחלוץ תפילין ביד שמאל שהיא יד כהה להראות שקשה עליו חליצתן – ואם הוא איטר יד שכל מלאכתו בשמאלו חולצן בימינו כדי שלא לעשות החליצה במהירות. (סכ"ח סק"ו)

טו. בספר שולחן שלמה כתב דטוב שיהיו התפילין של יד בצד ימין של התיק כדי לפגוע בהם תחילה כי יותר מזומן לו – א"כ באיטר אזלינן בתר דידיה. ויניח את של יד בצד שמאל דידיה. (סכ"ח סק"ז)

טז. באיזה יד יכתוב התפילין – צריך שיכתוב בימינו אפילו אם הוא שולט בשתי ידיו מכיוון דאין דרך כתיבה בשמאל. וה"ה לעשות איזה תיקון בשמאל בעניין הכתיבה דפסול. אבל להפריד נגיעות שבאותיות נראה דכשר אפילו בשמאל וכו'. ואם כתב בשמאל פסולים היינו בשולט בימין בלבד אבל אם שולט בשתי ידיו אפילו כתב בשמאלו כשר וכו'. וסופר שכותב בימין וכל מעשיו בשמאל או להיפך כתב הפמ"ג שנוכח לכתחילה שלא לקבלו לסופר

א. טוב שישים שני צידי המלבוש ביד ימינו וילבש הימין תחילה ואח"כ השמאל – בפמ"ג רס' קנ"ח מוכח שאין לחלק בין איטר לאחר. (מ"ב ס"ב סק"ד)

ב. לכפתר הבגד ימין על שמאל (בשם הרה"ק רמ"מ מרימנוב) – פסק בקונט' הל' איש איטר שדינו ככל אדם דהטעם ע"פ סוד.

ג. בעניין נעילת מנעלים וקשירה – כתב המשנ"ב דאיטר יד יקדים ימין גם לקשירה וגם לנעילה כי אצלו הקשירה גם בימין. (ס"ב סק"ו) ועיין בשו"ת נהרות איתן להגר"א רובין הדין באשה ובקטן (שכיוון שאשה לא שייכת בתפילין וממילא יש חשיבות לימין שו"ת אבני ישפה) או שלא פלוג. (כך הגר"ח"ק) (וכן עיין שקושר אדם ימני לאיטר וכן הפוך ובפשטות שדינו ככל אדם)

ד. כשחולץ מנעליו חולץ של שמאל תחילה – דין איטר ככל אדם. (ס"ב סק"ה). (ובכהן החולץ מנעליו לנשיאת כפים וכן חליצת נעליים לפני יוה"כ"פ שזה חליצה לשם מצווה י"א שמקדים ימין הרה"ה"ה קוק בשו"ת אורח משפט) וי"א שברגל שמאל וכן פסק הגר"ח"ק

ה. כשהוא רוחץ וסך ימין תחילה – לכאורה דין איטר ככל אדם. (ס"ב סק"ז)

ו. באיזה יד יקנח – כתבו האחרונים דאיטר יד שכל פעולותיו בשמאל מקנח בשמאל ידיה שהוא ימין כל אדם. (ויש להיזהר לא לקנח באמצע האמצעית לפי שקושר עליה הרצועות של התפילין) ואם כותב בשמאל ושאר מעשיו בימין או להיפך מצדדים הפמ"ג והלבושי שרד שיקנח בשמאל דעלמא ולא אזלינן בתר כתיבה ידיה אף שהוא קושר בתפילין. ואם כותב בימין ושאר מעשיו בשמאל יש לעיין לפי טעמיהם ע"ש. ובספר בכור שור משמע דאם בידו השמאלית רגיל לכתוב דברי קדושה ואינו רגיל להראות טעמי תורה (עיין ברש"י ברכות ס"ב ע"א, וזה אינו נוהג אצלנו) נחשבת אצלו ימין ולא יקנח בה אלא בשמאל שלו שהוא ימין כל אדם. ואם כותב דברי קדושה בימין ורגיל בזה וכו' ושאר מעשיו עושה בשמאל דינו ככל אדם ומקנח בשמאל דעלמא. ועיין בארה"ח שהאריך בזה ולדבריו יהא כפמ"ג והלבושי שרד. ואם כותב בימין ושאר מעשיו עושה בשמאל לדבריו ג"כ ה"ה ככל האדם. (ס"ג סק"ז)

ז. בעניין נעילת ידים שחרית באיזה מהן תחילה – אזלינן בתר ימין דעלמא. (ע"ד סק"ב) (ע"כ מרים הכלי בימין כל אדם ונותנו לשמאלו ואח"כ שופך תחילה על יד ימין)

ח. בשעת העיטוף משליך ד' ציציות לצד שמאל – לפי מה שכתב בארה"ח הטעם ע"פ קבלה וממילא אין לחלק בין איטר לאחר. (ס"ח סק"ד)

ט. מצוה לאחוז הציצית ביד שמאלו כנגד ליבו בשעת קריאת שמע. וכשיגיע לפרשת ציצית יקחם גם ביד ימין וכו' – כיוון שהטעם שהוא כנגד הלב א"כ אין לחלק בין איטר מאחר שליבו ולב כל אדם שווים. (סכ"ד סק"ב)

י. מקום הנחת תפילין של יד בזרוע שמאל מדכתיב "ידכה" בה"א פירוש יד כהה דהינו השמאל שהיא תשה וכהה. ועוד דרשו מדכתיב "וקשרתם" וכתבתם" מה כתיבה בימין שכן דרך בני אדם אף קשירה בימין וכיון דקשירה בימין ממילא הנחה בשמאל. ואם הניחו בימין אף בדיעבד לא יצא. וכתב המחבר: "ואיטר יד ימינו יניח בשמאל" הוסיף ע"ז המשנ"ב ואפילו נעשה איטר ע"י שהרגיל עצמו אח"כ ולא נולד כך יניח בימין וכו' שם מן השמים הרגילוהו דהיינו שנולד לו חולי בימינו וניטל הכח ממנו וכו'.

ובדיעבד אין לאסור. – ואיטור יד שמאל דידיה הוי ימין, ע"כ אם כתב בימינו פסול כמו בשמאל דעלמא וכו' אם אפשר למצוא אחרים. וה"ה לענין כתיבת מגילה ס"ת, ומזוזות. כ"כ בש"ך יו"ד ס' רע"א סק"ב ובב"י באו"ח סל"ב בשם הסמ"ק.

יז. שי"ן של תפילין הלמ"מ שיעשה בעוד הבתים של ראש כמין שי"ן בולטת מקמטי העור אחד בימינו ואחד בשמאלו. בשל ימין המניח של ג' ראשים ובשל שמאל המניח של ד' ראשים – באיטור אין חילוק ואזלינן בתר עלמא (דצריך שיהא לימין הקב"ה) (ועיין במג"א סקנ"ח ובאליה רבה סל"ב סקמ"ב אות ס"ו)

יח. הנחת ראש הפרשיות של תפילין מימין הקורא שאם בא לפותח ולקוראן יהיו מונחים לפניו כהלכתן – נראה שאין לחלק בין איטור לאחור. (סל"ב סקמ"ו)

יט. סדר הנחת התפילין בבתים – ואפילו אם המניח הוא איטור אזלינן בתר ימין ושמאל דעלמא. (סל"ד סק"ב)

כ. אם רוצה ליכנס לבית הכסא קבוע לעשות צרכיו חולצן בריחוק ד"א וגוללן ברצועות שלהן ואוחזן בימינו ובגדו כנגד ליבו וכתב המשנ"ב שדווקא בימינו ולא בשמאלו מפני שצריך לקנח בה – כתב הפמ"ג (ס"ג במ"ז סק"ח) וארה"ח שבאיטור יאחזן בימין דידיה כי כמו שראינו בס"ג שמקנח בשמאל דידיה.

כא. איזה יד יניח על עיניו בקריאת שמע – לפי הנראה בא"ר ובט"ז סס"א סק"ה שהטעם על פי הסוד א"כ אזלינן בתר עלמא.

כב. באיזה יד למשמש את התפילין – הטעם כתב המשנ"ב שלא יבוא להיסח הדעת. אין קפיא באיזה יד לעשות.

כג. כיוון איבריו בשמ"ע – מניח ידיו על ליבו כפותין הימנית על השמאלית – לפי טעם הד"מ סק"ג שזה רמז להכנת היצר הנרמז בצד שמאל ועוד טעם להגביר מידת הרחמים על מידת הדין מוכח דאזלינן בתר עלמא.

כד. באיזה צד רוקק – "...ואם א"א זורק לשמאלו אבל לא לימינו ע"ש 2 טעמים. ובפמ"ג סק"ו כתב שבאיטור בתר דידיה אזלינן (ובשולט בב' ידיו הביא דעות ע"ש) מיהו לטעם שהביא המג"א בשם ש"ל (שנא' ה"ה צ"ל על יד ימין) וא"כ מסתבר שהשכינה עומדת על צד ימינו ואסור לרוק לצד השכינה (גם באיטור דינו כעלמא כדמוכח בב"ה"ל סק"ג ובפמ"ג . ועיין בט"ז טעם אחר שיוצא שאין לחלק באיטור וע"ש באריכות. (סצ"ז)

כה. כספר אליהו רבה בשם קיצור השל"ה "וכן אם בא לו מחשבת חוץ בתוך התפילה ישתוק מעט ועיבדי ימינו על מצחו ויהרהר פסוק הנ"ל (לב טהור ברא לי וכו') ומסתמא אין לחלק בין איטור לאחור. (סצ"ח סק"ב)

כו. יש נוהגין בקדושה שאומרים "זה אל זה" כורעים לימין ולשמאל כדרך שנוטלים רשות – באיטור בתר ימין דעלמא אזלינן.

כז. סלח לנו – יש הנוהגים להכות באגרוף על הלב בתיבות "חטאנו" "פשענו" (יעב"ץ בשם השל"ה) בפשטות דין איטור ככל אדם.

כח. כורע ופוסע ג' פסיעות לאחוריו בכריעה אחת. ואחר שפסע ג' פ' בעודו כורע קודם שייזקף כשיאמר "עושה שלום" הופך פניו לצד שמאלו וכו' וכשיאמר "הוא יעשה שלום עלינו" הופך פניו לצד ימינו וכו'. – ולא מוזכר איטור ונראה דאזלינן בתר עלמא ע"פ דברי הבה"ל ד"ה כשפוסע והפמ"ג (סק"ג).

כט. כשפוסע עוקר רגל שמאל תחילה דמסתמא עוקר איניש כרעא דמינה ברישא, לכן עוקר כאן בשמאל דמראה עצמו כאילו כבד עליו ליפטר מן המקום. – כתב המג"א דלפי"ז איטור רגל יעקור תחילה את שמאלו שהוא ימין דעלמא. ויש עוד טעם שעוקר תחילה תחילה מכיוון דצריך לפסוע לימין השכינה תחילה. עפ"ז אין חילוק בין איטור לאחור. וכן סתם הבה"ט. אכן הח"א והגר"ז העתיקו את הטעם הראשון של המג"א וממילא באיטור משתנה הדין מאדם רגיל. (סק"ג ס"ג)

ל. בברכת כהנים כשאומר "וישמרד" יראה לצד ימין שלו וכו' פניו אל"ך ויחונך" יראה לצד שמאלו וכו' – מסתבר שאין לחלק בין איטור לעלמא כיוון שזה ע"פ סוד. (סק"ז סק"ז)

לא. בברכת כהנים – מגביהים ידיהם כנגד כפותיהם ומגביהים יד ימיו קצת למעלה מהשמאלית ולא מוזכר איטור. ולטעם הגר"א בסימן זה קכ"ח ס"ב סק"ה מוכח מהפמ"ג בריש סקנ"ח דאזלינן בתר עלמא.

לב. בברכת כהנים – "כשמחזירין פניהן בין בתחילה בין בסוף לא יחזירו אלא דרך ימין" – ומביא שער הציון כתב הפמ"ג דגם באיטור אזלינן בתר ימין דעלמא. (ועיין לעיל דין חליצת נעלים)

לג. בנפילת אפיים – אומר הרמ"א והעיקר להטות בשחרית כשיש לו תפילין בשמאלו על צד ימין משום כבוד תפילין ובערבית או כשאין לו תפילין בשמאלו יטה על צד שמאל. ולא מוזכר איטור. ופלא שאם תלוי בתפילין צריך להיות הפוך. ומשמע בפמ"ג

סקל"א במ"ז סק"ב שבשחרית מטה על שמאל דעלמא ובמנחה צ"ע. ובשול"ת באר משה פסק שבמנחה ג"כ מטה על שמאל. ויש סוברים שיכול גם בימין וגם בשמאל. (הגר"ח)

לד. ויש להחזיק התורה בימין על שם הכתוב "וימינו תחבקני" וכו' – ולא מוזכר איטור. אך הפמ"ג סקל"ד בא"א סק"ה מצדד דבתר דידיה אזלינן. ובשערי אפרים חולק עליו ופסקינן דאזלינן בתר עלמא אם לא כשיש חשש שיפול מידיו.

לה. הגבהת ס"ת – כתבו האחרונים כשמראה הס"ת לעם והוא עומד במזרח התיבה יקיף ממזרח לדרום כמו בסק"ח. ממילא כמו שם אזלינן בתר ימין דעלמא. (סקל"ד)

לו. המג"א סקל"ט סק"ג אומר שאחר הברכה וי"א בשעת הברכה יסיר ידו השמאלית – משמע שאין לחלק בין איטור לאחור

לז. רמ"א – "ובשעה שמברך ברכה ראשונה (שעולה לתורה) יהפוך פניו אל הצד שלא יהיה נראה כמברך מן התורה. ונראה לי דיהפוך פניו לצד שמאלו דהוא ימין הקב"ה העומד לנגדו. ונראה שבאיטור אזלינן בתר עלמא.

לח. באיזה דרך יעלה לס"ת – "ואם ב' הדרכים שווים עולה בפתח שהוא לו בדרך ימין". אין לחלק באיטור כמו לענין נענועים. (סקמ"א ס"ז)

לט. וגם החזן כשמולך הס"ת לתיבה ג"כ הולך מצד ימין – אין לחלק באיטור. (סקמ"א סק"ה).

מ. שמראים באצבע הזרת שאומרים "זאת התורה" (מנהג ישראל תורה) וצריך ביד ימין – אין חילוק באיטור.

מא. וכשיטול ידיו טוב שיטול ימין תחילה כדי שהשמאל תשמש לימין פוסק הפמ"ג סקנ"ח בא"א סק"א שאזלינן בתר עלמא.

מב. גמ' בברכות דמ"ו ע"ב בזמן שהן שתי מיתות גדול בראש, שני למעלה וכו' – לפי פשוט התוס' ד"ה בזמן שהטעם מצד הסיבה ממילא דינו ככל אדם.

מג. באיזה יד אוחז כוס של ברהמ"ז – "מקבלו בשתי ידיו וכו' וכשמסתחיל לברך נוטלו בימינו וכו'. ויש מי שאומר שאם המברך איטור אוחז הכוס בימינו שהוא שמאל כל אדם. ואם הוא שולט בשתי ידיו אוחז בימין כל אדם". (הרמ"א) ובכף החיים פסק שאזלינן בתר עלמא. (או"ח סק"ג ס"ה)

מד. כל דבר שמברך עליו לאוכלו או להריח בו צריך לאוחזו בימינו כשהוא מברך – ובאיטור יד למחבר (וכן בכף החיים) אזלינן בתר ימין דעלמא ולרמ"א אזלינן בתר דידיה ולא בתר עלמא. (מ"ב סר"ו סק"יח)

מה. יש מי שכתב שממדת דרך ארץ לאכול ביד ימין – ומסתבר שיש לאיטור לאכול בימין דידיה דהיינו שמאל כל אדם.

מו. כשמטבילים הלחם במלח – יש להטבילו ביד ימין (כף החיים) והטעם ע"פ סוד וממילא אין לחלק באיטור.

מז. כשאומר לחברו להושיט לו ספר יקבלנו ביד ימינו – לכאורה אין לחלק באיטור כמו לענין ס"ת רק שצ"ע שהמשנ"ב שם סמכו לדין ברכה ובברכה אזלינן בתר דידיה. ואולי דינו כמו באחזית ס"ת שראינו בפמ"ג שבתר דידיה וצ"ע. (עיין מ"ב סרפ"ב סק"א).

מח. בשעת מובא "שישים יד שמאלו על הקבר" – לפי הנראה בברכ"י שהטעם ע"פ קבלה אין לחלק בין איטור לעלמא. (או"ח סר"ד סק"ח)

מט. רמב"ם בפ"ד מדעות ה"ה מביא שיש לישון בתחילת הלילה על צד שמאלו ובסוף הלילה על צד ימין – והוא ע"ד רפואה וכ"כ באור צדיקים שזה ע"פ קבלה. ואין חילוק בין איטור לאחור.

נ. נטילת ציפורניים – "לא יטול אותן כסדרן ויתחיל בשמאל בקמיצה ובימין באצבע – לפי דברי הפמ"ג שם אין לחלק באיטור. (סר"ס סק"א)

נא. הדלקת נרות שבת ויו"ט – נראה שאיטור או איטרת אזלינן בתר דידיה דהיינו בשמאל כל אדם.

נב. כשאומרים "בואי כלה" בקבלת שבת – שמטה לימין ואח"כ לשמאל וכו'. הטעם ע"פ סוד ואזלינן בתר עלמא.

נג. בספר אור צדיקים ס"ט ס"ח כתב ע"פ האר"ז ז"ל (וכן בסידור הגר"א) (לברך הבנים בליל שבת ביד ימנית – אין לחלק באיטור.

נד. לבצוע את החלה הימנית – הטעם ע"פ סוד ואיטור ככל אדם. (כה"ח) (וכן נהג הקה"י)

נה. הנותן ס"ת והמקבלו צריך שיהא בימין משום שהתורה ניתנה בימין – וא"כ אין לחלק באיטור. (סרפ"א סק"א)

נו. דיני הבדלה – "ואוחז היין בימין וההדס בשמאל, ומברך על היין ושוב נוטל ההדס בימין והיין בשמאל ומברך על ההדס ומניחו וכו'

ואח"כ מחזיר היין לימינו וגומר ההבדלה. לגבי איטר כמו שראינו בסר"ו שאזלינו בתר ידידה וממילא הכול הפוך. (סרצ"ו סק"ו).

נז. **הבדלה** - "ויש לראות בציפורני יד ימין - בד"מ הביא בשם הזוהר שזה ע"פ קבלה וא"כ אין לחלק. (סרצ"ח סק"ג)

נח. **הכותב בשבת** - הכותב בשמאלו פטור. ואיטר שכתב בימינו שהיא לו כשמאל כל אדם פטור ובשמאלו חייב. והשולט בשתי ידיו בשווה וכתב בין בימינו ובין בשמאלו חייב. כתב הח"א שבשאר המלאכות חייב בין בימינו ובין בשמאלו. (וראיה לכך מתוספתא פ"י) (מ"ב ש"מ סק"ב)

נט. **בדיקת חמץ** - יש הסוברים שאין זה משנה באיזה יד מחזיק נגר של הבדיקה (כיוון שהבדיקה זה בעיניו ולא בידו) ויש לעיין בכך.

ס. **ביעור חמץ** - בשו"ת באר משה פסק שאיטר מבער החמץ ביד שמאל של כל אדם.

סא. **הסיבה בליל הסדר** - "כשהוא מיסב לא יטה וכו' אלא על שמאלו" מסביר המש"ב: סיבה א' - דלא שמה הסיבה כיוון שצריך לאכול בימינו. סיבה ב' - שמא יקדים קנה לוושט שהושט בצד ימין. ואין חילוק בין איטר לאחר. ואע"ג שהוא אוכל תמיד בשמאלו וא"כ לטעם א' היה צריך להסב על ימינו מ"מ אין לחלק מפני טעם ב' דהווי סכנתא וחמירא סכנתא מאיסורא. ובדיעבד אם היסב על צד ימין יצא. (סתע"ב סק"ג) (אכילת הכרפס. הטבלת הכרפס. הגבהת הקערה ובציעת המצה האמצעית בפשטות איטר יעשה בימין ידיה שהוא שמאל כל אדם)

סב. **עירוב תבשילין** - יש מי שכתב בימינו שיש ליטול את העירוב תבשילין ביד ימין ואיטר ביד שמאל של כל אדם. ויש סוברים (הגר"ח"ק) שאין קפידא באיזה יד ליטול.

סג. **באיזה צד קורע** - הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבנו וכו' וקורע מצד שמאל כי הלב בשמאל וא"כ אין לחלק באיטר. (מ"ב ס' תקס"א סק"ג). **וכן הדין לעניין קריעה על אביו ואמו** שכתב הט"ז ב"ר"ד ש"מ סק"ו שאין לחלק.

סד. **תקיעת שופר** - וטוב לתקוע בצד ימין אם אפשר לתקוע בכך משום דכתיב "והשטן עומד על ימינו לשיטנו". ומביא שעה"צ (אות י"ח) שהמג"א כתב עוד טעם משום דבשמאל התפילין מגינין וסיים דא"כ איטר די יש לתקוע בימין ידיה. ואפשר שלטעם א' לא שייך זה (וקרוב לומר שמפני זה לא העתיק הגר"ז החילוק דאיטר). ועוד דהחמד משה כתב שלא דוקא שהתפילין של יד של התוקע מגנה אלא תפילין דעלמא מגינים על מידת שמאל שהוא דין ולפיכך אין חילוק בין איטר לאחר. וכך פסק בכ"ח החיים (ס"ק כ"ט) וכ"כ בפשיטות הגר"ח"ק בשו"ת הלכות סק"ד. (ס' תקפ"ה)

סה. **בר"ה** - כל המאכלים שאוכלים בליל ר"ה (תפוח בדבש וכד') צריך ליקח בימין. וכתב בספר הל' איטר שאיטר בתר ימין ושמאל דעלמא אזלינן.

סו. **לוקח הכפרות בידו הימנית** - אם הטעם כמו כל דבר מצווה משום חשיבות הדבר א"כ אין לחלק באיטר. אבל אולי זה דומה לדין לעיל ס' ר"ו שדבר מאכל אזלינן בתר ידיה וצ"ע. (ועיין בפמ"ג סר"ו) (והגר"פ שייברג פסק שיחזיק בשמאל דעלמא)

סז. **ביודיו** - כתב האר"י ז"ל בשער הכוונות שמכה בימין - ומסתמא שאין לחלק בין איטר לאחר כי מבואר שם ע"פ הכוונה שהכוונות גורמים סיתום וע"י ההכאה מסתלקת הסטרא אחרא שהוא בצד שמאל.

סח. **ההדס צריך לקושרו בימין הלולב והערבה בשמאלו** - ואיטר די מצדד הפמ"ג דלא אזלינן בתר ידיה כי אם בתר עלמא. ועיין בכבודי יעקב (ס' תרנ"א)

סט. **בארבעת המינים** - שיטת השו"ע "ואיטר נוטל לולב בימין כל אדם ואתרוג בשמאל" ככל אדם וכתב שכיון שנטילתו בימין זה רק דרבנן לכן לא כמו תפילין. והרמ"א חולק ואומר ו"א אזלינן בתר ידיה ויש ליטול הלולב בימין ידיה וכו' וכן נהגו וכן עיקר כמו בתפילין. ואם היפך יצא. (ס' תרנ"א סק"ג). (וברב קהילה וכד' הנוטל 4 המינים מובא בשם הגר"ש אורבך שכיוון שהקהל מתבונן במעשיו אף שהוא איטר, בביהכ"ס יטול הלולב בימין כל אדם מפני כבוד הציבור. וה"ה בכוס של ברכה)

ע. **באיזה צד יתחיל להקיף עם הלולב בנענועים** - המ"ב מצדד שאין חילוק (סק"ג) וכן הדין לגבי ההקפות בס' תר"ס שאין חילוק כי ה"ס"ת על הבימה.

עא. **הנחת הסכך** - יש מי שכתב שאין חיוב להקדים יד מסוימת בהנחת הסכך.

עב. **נגר חנוכה** - מצווה להניחו בטפח הסמוך לפתח שמאל כדי שתהא מזוזה בימין ונגר חנוכה בשמאל. וממילא אם יש מזוזה פשיטא שניח בשמאל. ואם אין מזוזה בפתח מניחו בימין דכל מידי

דמצווה ימין עדיפא. ומסתבר שאין לחלק באיטר וכמו שלעניין מזוזה פסק היו"ד דאזלינן בתר ימין דעלמא כיוון שתולה בשאר האנשים שנכנסים לבית וה"ה כאן. (ס' תרע"א)

עג. **סדר ההדלקה** - יתחיל להדליק בליל א' בנגר היותר ימיני. ובליל ב' כשיוסיף נג אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין כמו שאמרו חז"ל כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא על דרך ימין. משמע שאין לחלק באיטר. (סתע"ו) (ועיין בראיית המג"א ס' תרנ"א סק"א שגם מוכח כך).

עד. **הדלקת נר חנוכה** - איטר מדליק ביד ימין שלו. שהרי הדלקה עושה מצווה.

עה. **באיזה יד יכתוב מגילה** - דינו כדין תפילין לעיל דין י"ד. (ב"י ס' ל"ב בשם סמ"ק).

עו. **מתנות לאביונים** - לכאורה דינו כצדקה וממילא יש לתת ביד ימין. ובאיטר יש שפסקו (הגר"ח"פ שייברג) שבצדקה נותן בימין ידיה. ומסתבר שה"ה במתנות לאביונים. אך הגר"ח"ק פסק שבצדקה נותן בימין כל אדם וצ"ע מה דינו במתנות לאביונים.

עז. **משלוח מנות** - יש מי שכתב שאין קפידא באיזה יד לתת (הגר"ח"ק)

עח. **אם נזדמן לו בדרך עכו"ם חגור סייף** טופלו לימינו - מסביר הט"ז לימינו של ישראל שיהיה קרוב לסייף של העכו"ם שחגור בשמאלו וכן אומר רש"י בעו"ז כ"ה ע"ב ד"ה בסייף "כדי שיהיה יד שמאל של העכו"ם שהסייף חגור בו לצד ימינו של ישראל ומזמנת לימין ישראל לאחור בה". ע"פ הדברים נראה דבאיטר בתר ידיה אזלינן (דהיינו של הנכרי) וכן עשה אהוד בשופטים פ"ג פס' כ"א.

עט. **חשיטה וכיסויי הדם** - יש שכתבו שלכתחילה איטר יקיים ביד ימין ידיה. (שו"ת באר משה ח"ב ס"ג)

פ. **גינה** - כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה גידה עושה לו חוץ ממזיגת הכוס שאסורה למזוג הכוס וכו' אלא א"כ תעשה שום היכר כגון שתניחנו על השולחן ביד שמאל וכו'. משמע שבאיטרת אזלינן בתר ידיה. (יו"ד סקצ"ח)

פא. **טבילת כלים** - יש שכתבו שאין קפידא באיזה יד (שהיא תכלית המצווה היא התוצאה (הרא"מ פירש) ויש שכתבו שלכתחילה איטר ביד ימין ידיה משום חשיבות המצווה. (ספר טבילת כלים)

פב. **כבוד רבו** - שלשה שהיו מהלכים בדרך. הרב באמצע הגדול לימין והקטן לשמאל וכן ביומא ד' ל"ז. ואין לחלק באיטר.

פג. **מובא בספר חסידים ס' תרצ"ג** אדם שמראה באצבעו דברי תורה יראה באצבע שאצל האגודל של יד ימינו שבו כתב הקב"ה את התורה. ע"פ"ו אין לחלק באיטר.

פד. **מובא באור צדיקים ס' ס"ו מהאר"י ז"ל** כשנותן צדקה יתן דווקא בעמידה וביד ימין וכו'. משמע שם שהטעם ע"פ קבלה וא"כ אין לחלק באיטר. והגר"ח"פ שייברג חולק שנותן בימין ידיה משום חשיבות המצווה.

פה. **הפרשת תרומות ומעשרות** - בפשטות אין משנה באיזה יד.

פו. **מצווה** - מקום קביעותה על ימין הנכנס - ואין חילוק באיטר. ואם קבעה בשמאל פסולה. ומוסיף בחידושי רע"א שאם הוא איטר יד זה פשיטא אבל במקור הדין במרדכי איתא שאפילו הוא איטר רגל דרך ביאתו בשמאל דעלמא מ"מ מניחו בימין דעלמא דמזוזה הוא לשמירת כל בני ביתו ולא לו לבדו. וה"ה שכל בני הבית איטרים או שדר לבדו שתפילין זה מצווה שבגופו ותלוי בו ומזוזה זה חובת הבית ותלוי בעלמא. (יו"ד ס' רפ"ט ס"ב)

פז. **נשיקת מזוזה** - כתב בשו"ת באר משה כשנכנס איטר לבית או בצאתו ינשק את המזוזה ביד שמאל דעלמא שהוא ימינו.

פח. **ברית מילה** - יש מי שכתב שיש לימיני לכתחילה למול ביד ימין. (ספר הברית ס' רס"ד) ומסתבר שמוהל איטר ימול בימין ידיה. (ויש לעיין כשאומר "בדמייק חיי" שנותן היין ביד ימין ומזלף לתינוק מה הדין באיטר שמחזיק הכוס בשמאלו).

פט. **פדיון הבן** - יש שכתבו שאת כסף הפדיון לוקח האב בידו הימנית (אוצר פדיון הבן פרק י"ח) ובאיטר אזלינן בתר ימין ידיה. ויש שחלקו (בשם הגר"ש"א שטרן)

צ. **באיזה צד קורע** - על חכם חולץ מימין ועל אב ב"ד משמאל ועל נשיא מכאן ומכאן. ונראה דאין לחלק באיטר. (ס' ש"מ סק"י)

צא. **לעניין פצוע דכא** - שמובא באה"ע ס"ה "ונשאהר של ימין" פשוט שה"ה באיטר.

צב. **קידושין** - אומר הבה"ט בשם דרשות מהר"ל והר"ם מינץ ס' ק"ט "ויקדש בימין ידיה וגם בימין דכלה". וע"ש שדן מצד אין מעבירין על המצוות ושימין יותר מזמנת ומזה נראה קצת שבאיטר ואיטרת אזלינן בתר ידיהו. (וכך פסק בשו"ת באר משה) ועדיין צ"ע. (ושמעתי בשם הרב וואזנר שהולכים בשתיים בתר עלמא)

(ושמעתי בשם הגר"ש אלישיב שאין חילוק אם היא איטרת או לא ותלוי רק אם הוא איטר ותמיד נותן על יד ימינה) (אה"ע"ו סכ"ז) (שבירת הכוס בפשטות באיזה רגל שרוצה)

צג. מובא בבה"ט צריך להעמיד החתן לשמאל הכלה כדי שתהיה הכלה לימין החתן והטעם דכתיב "נצבה שגל לימינך" ס"ת כלה (וכן בד"מ ביבמה). ולפי"ז אין לחלק באיטר כיוון דילפינן מהפס' והיינו לימין הקב"ה. (ס' ס"א)

צד. גט - אומר הרמ"א "ולכתחילה יכתוב הסופר בידו הימנית" - ואם הוא איטר יד יכתוב בשמאלו. אומר הפ"ח שאם כתוב לכתחילה משמע שבדיעבד כשר הגט אם כתב בשמאל אף שאינו שולט בב' ידיו אע"ג דלענין שבת אם כתב בשמאלו לאו כתב הוא. ובגמ' בגיטין י"ט ע"א מדמה גט לשבת לענין כתב ע"ג כתב אפשר לומר דלאו לכל מילי מדמינן גט לשבת, שבשבת בענין מלאכת מחשבת דומיא דמשכן על כרחך כשכתב כלאחר יד לאו מלאכת מחשבת הוא אבל מ"מ כתב מקרי לענין גט. (סקמ"ג)

צה. בגט - השליח ששינה בשליחתו וכו' כגון "אל תתנהו אלא בימין ונתנו לה בשמאל או איפכא לא עשה כלום" וצ"ע אם השליח איטר והמשלח לא ידע האם מועיל. (סקמ"א)

צו. בסדר הגט (מובא בשו"ע בסוף הל' גיטין ס' קע"ד) "וב' עדי החתימה וכו' הגדול בימינו והקטן בשמאלו" מסתבר שאין לחלק באיטר כמו במהלך לימין רבו כדלעיל.

צז. דיני חליצה - "שולט בשתי רגליו וכן היא בשתי ידיה יעשו בשל ימין. ואם היא איטרת יד תעשה בימין ידיה שהוא שמאל כל אדם. (ס' קס"ט)

צח. איטר ברגלו י"א שחולץ בשתייהם - במנעל של ימין בימין, במנעל של שמאל בשמאל. ויש מי שנסתפק לומר שאין לו תקנה. ונהגו כסבורא ראשונה. וכתב הבית שמאל אע"ג דכתב בסמוך אם היא איטרת וחולצת בימין ידיה מ"מ ביבם מחמירים משום דאיתא גז"ש צריך דווקא בימין ממש. ובפירוש חליצה כתב לחלוץ בשתי רגליו בפעם אחת תחלוץ ביד א' מרגל ב' מרגל ב' דאם תחלוץ זה אחר זה החליצה פסולה. והב"ח כתב דהמנהג לחלוץ בזה אחר זה ויכונו היבם והיבמה לחלוץ בזה שיע"פ הדין הוא לחלוץ ע"ש ועיין בפת"ח באות כ"ד ועיין בתשובת הנוב"ה תנינא ס' קנ"ה שחולץ בשתי רגליו בזה אחר זה כב"ח. ועיין בתשובת מהרמ"ל שם. והנה בב"ח ובנוב"ה כתבו סתמא שחולץ בזה אחר זה ולא הזכירו איזה מהם חולץ תחילה משמע שאין קפידא בזה. אך בתשובת מהר"ם לובלין שם כותב בהדיא דיש לחלוץ מתחילה הרגל ימין של כל אדם וביאר שם הטעם דמסתבר לן טפי דעת הסמ"ג דסבירא ליה דאפי' איטר חולץ בימין של כל אדם וכו'. וכל זה שלא כדעת הגאון בעל גט מקושר שכתב בהגהותיו לס"ח של מהר"ם אות ע"א שתחלוץ תחילה בימין ידיה שהוא שמאל כל אדם. ועיין בבה"ט בסקמ"ז דאם היבם איטר ויש לו אח אחר שאינו איטר לא יחלוץ ויחלוץ האחר וכו' ע"ש.

ולידע אם הוא איטר מעבירין אותו לפי תומו לפני הדיינים ג' או ד' פעמים מרוח לרוח ויראו באיזה רגל הוא פותח תחילה וכו' והמקור לזה ממסכ' בכורות דף מ"ה ע"ב ברש"י "כשהמהלך עוקר השמאל תחילה וכו'. ועיין בספר זכור לאברהם אות ח' שבספק נוהגין לבדוק ע"י שאומרים לו שיכה בכותל ברגלו ואותו הרגל שמכה הוא הימין. עוד בודקים אותו ע"י עליות והרגל שעולה תחילה הוא הימין וכן בדילוג, שדולג ע"ג הקרקע וכן בלבישת מנעליו ע"ש.

ועיין בפ"ת בס"ה של מהר"ם סקמ"ט שמביא ד' דעות בזה כמבואר בטור וב"י ס' קס"ט - דעת הסמ"ג והסמ"ק שחולץ בימין כל אדם דומיא דאחוז המצורע. ודעת י"א שהביא הטור וכן הסכים הטור עצמו שחולץ בימין שלו דומיא דתפילין. ודעת המרדכי והר"ן דתלי באיבעיא דהש"ס שם בכף ועגיל וכו' ולא איפשטא ולפיכך חולץ בשתייהם. ודעת הרמב"ן שאינו חולץ כלל כיוון שאין לו ימין והרשב"א הגיח בצ"ע. ועיין הכל בפ"ת בס"ה של מהר"ם סקמ"ט וסקפ"ד באריכות וראיות.

צט. בסדר חליצה - "ותעמוד היבמה לימין היבם" ובד"מ כדרך כלה. וממילא כדלעיל שאין לחלק באיטר.

ק. חליפין - ידוע שקניין חליפין הוא במנעל ימין וכמו שכת' בתרגום רות "שלא איש נעלו" וטלע גבר ית נרתק יד ימיניה ואושיט ביה

קנין" וכו' וממילא צ"ע מה הדין באיטר דאפשר כיוון שלומדים חליפין מחליצה אז כמו שם צריך שיהא בימין וה"ה כאן בימין ידיה או שלא צריך שמעשה חליפין יהיה ממש כחליצה אלא רק צריך שיהיה דבר המסוים כמו שאומר רב ששת בב"מ ד' מ"ז ע"א וצ"ע.

קא. אמר רב מועד לקרן ימין אינו מועד לקרן שמאל" - אם נאמר ששם זה בדווקא כמו שמשמע מהתוס' שקרן ימין יותר מזוונת להזיק מקרן שמאל, אבל אם מועד להזיק בקרן שמאל אז כ"ש ימין. או שמא אין מועד ואורחא דמילתא נקט. עפ"ז אין שייך לחלק באיטר כיוון שתלוי בכל אדם. (ב"ק דמ"ה ע"ב)

קב. רציעה באוזן ימינית - משמע שאין לחלק באיטר והראיה מהסמ"ג בב"י אה"ע ס' קס"ט "מאחר שהצריכה תורה ימין בפירושו" ע"ש.

קג. איטר יד פסול בעבודה - והמקור בכורות דמ"ה ע"ב ת"ר איטר בין ביד בין ברגל פסול ופירש רש"י משום שאין לו ימין ואיטר רגל משום שאין דרך שירות בכך. ואם הוא שולט בשתי ידיו כשר. (עיין ב"י ס' קס"ט ורמב"ם פ"ח מבי"מ הי"א).

קד. סמיכה בקורבן - מובא בתרגום יהונתן פר' אחרי מות שישים יד ימין על שמאל. משמע שבאיטר אזלינן בתר עלמא כדלעיל סצ"ה. (דיו כ"ג)

קה. בענין הקפת העזרה בביהמ"ק - אומר המג"א ס' תרנ"א סקמ"א עיין בלבוש והסימן "ימין ה' רוממה" וכו'. ונראה לי דאיטר יקיף ג"כ כסדר הזה דאזלינן בתר עלמא.

קו. בתוספת בימא פ"א ה"ח כתיב "שפרחי כהונה מכין בצרדה של ימין" ע"פ דברי החזון יחזקאל שהטעם משום כח ממילא באיטר אזלינן בתר ידיה.

קז. בצוואת ר' יהודה החסיד אות נ"ה "איש שהתחילה להניק את בנה תתחיל להניקו בשמאל" - משמע דאזלינן בתר עלמא. וביותר מהגמ' בברכות ד"י ע"א מאי כל גמוליו שעשה לו דדים במקום בינה וזהו דד שמאלי כנגד הלב ששם החכמה מצויה והוי בזה לא נשתנית איטרת.

קח. ראית הנגע - רמב"ם פ"ט מטומאת צרעת הי"ב "שמגבהת ידה הימנית" וכו' מסתברא שאזלינן בתר ידיה וצ"ע.

קט. בענין ביהוה יד ורגל במצורע - ראינו בב"י ס' קס"ט באה"ע סקמ"ד שלומדים חליצה במצורע שבדווקא ימין וממילא אין לחלק באיטר. ועיין בתשובת הרשב"א ח"א ס' אלף ק"כ. וכן שתלוי במח' רש"י (בכורות דמ"ב ע"ב) והר"ן (ר"פ ג"ה) לענין דברים שהתורה הצריכה בפירוש ימין.

קי. לענין מתנות - מובא הזרוע דווקא של ימין. לכאורה כיוון דילפינן מהפסוק "שוק הימין" (חולץ ד' קל"ד ע"ב) יהיה תלוי במח' רש"י והר"ן לענין דברים שהתורה הצריכה בפירוש ימין. וכן במח' של יבם איטר. וכן הדין בזרוע של איל נזיר וכן לענין שוק של שלמים (יו"ד סס"א ס"ב)

קיא. גמ' בברכות דנ"ה ע"ב אומרת "ואי דחיל מעינא בישא דיליה ליחזי (יסתכל) אטרפה דנחיריה דשמאליה" (דופן השמאלי של חוטמו) מסתבר שאין לחלק באיטר. וכן שמכניס אגודל של ימין ביד שמאל וכו' אין לחלק באיטר.

קיב. המש' בשבת ס"ו ע"ב הבנים יוצאים מקושרים וכו' בן שיש לו געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו. אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך תפילין. ואם תלוי בתפילין אז דינו כתפילין.

קיג. נדה דף מ"ח ע"ב - רשב"א אומר בנות עשירים צד ימין (של דדים) ממהר לבוא שנישוף באפקריותו. בנות עניים צד שמאל ממהר לבוא מפני ששואבות כדי מים עליהן וכו'. באיטר משמע שאזלינן בתר ידיה.

קיד. ברכות ד"ו ע"א אמר ר"ה כל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימניה. ועוד דנ"א ע"ב ת"ר 6 דברים נאמרו באספרגוס...מקבלו בימינו ושותהו בשמאלו.

קטו. אמרו חז"ל שהמלך כותב ס"ת ותולה אותה כמין קמיע בזרוע ימין. יש לעיין במלך איטר.

לע"נ ר' יהודה דב ב"ר בן ציון. לע"נ אסתר ב"ר אליהו. לע"נ ר' בן ציון אליהו ב"ר יהודה דב. לע"נ מלכה ב"ר חיים. לע"נ ר' מרדכי ב"ר משה יהודה. לע"נ בונה ב"ר מנחם. לע"נ ר' בן ציון ב"ר נחמן. לע"נ רבקה ב"ר משה. לע"נ עופרה מלכה ב"ר חיים. לע"נ יפה שינדל ב"ר בן ציון. לע"נ אדמו"ר הרה"ק דוד משה בן הרה"ק אליעזר זאב זבוק"ל מקרעטשניף. להצלחת משה בן זלדה מרים. לאה ליאת בת שרה. וילדיהם רבקה. אסתר. מרדכי. דוד. מצווה להפיץ ולפרסם לזיכוי הרבים